Cándani vertolkt de geschiedenis van Suriname in poëzie

'Straks zijn wij er niet meer maar de woorden zullen blijven'

door Wim Rutgers

Na enkele eerdere dichtbundels in het Sarnami en Nederlands heeft de Surinaams-Nederlandse auteur Cándani – pseudoniem van Asha van den Bosch-Radjkoemar (1965) – nu onder de titel *Geef mij het land dat in jou woont* een bijna 200 pagina's omvattende episch-lyrische geschiedenis van haar geboorteland gepubliceerd. Ze beschrijft de geschiedenis van Suriname in chronologische volgorde vanaf de oorspronkelijke 'ontdekkers' van het land die door de latere 'ontdekkers' indianen genoemd zouden worden, de migratie van de joden, de tijd van plantages, slavernij en emancipatie, de immigratie van Chinezen, Hindoestanen en Javanen tot de moderne tijd van onafhankelijkheid, het militaire bewind en de decembermoorden tot de herwonnen democratie.

Er wordt voorin uitdrukkelijk vermeld dat de bundel al in 2000-2001 werd geschreven en bewerkt. Waarom het zo lang heeft geduurd eer het tot publicatie kwam wordt niet duidelijk. *Ironía di bida* is daarbij wél dat Cándani is overgestapt van In de Knipscheer naar een nieuwe uitgever, maar in het voorwoord de afgedankte uitgever met name noemt voor zijn medewerking aan deze bundel.

Geef mij het land dat in jou woont verbindt algemeen historische gegevens die de auteur aan diverse bronnen heeft ontleend, zoals onder meer de bibliotheek van Kurá Hulanda, met eigen observaties. De bundel wil waarschijnlijk niet in de eerste plaats gelezen worden om de historische gegevens, want daarvoor zijn er gedetailleerdere en objectievere bronnen voorhanden. Cándani hanteert een episodische aanpak en geeft met haar keuze uit het historisch feitenmateriaal een aantal persoonlijke notities die van grote innerlijke betrokkenheid bij het beschrevene getuigen.

De waarde van deze 'historische gedichten' – zoals de ondertitel luidt – ligt daarom niet zozeer in het historische als wel in de dichterlijke verwoording daarvan. Daarin is de auteur soms wel, soms minder en soms niet geslaagd. Een bundel van dergelijke omvang heeft onvermijdelijk zijn zwakke plekken. Wat ik dan mis, is het dichterlijke element in deze poëzie. Haar wel heel vrije vers mist op zo'n moment de geserreerdheid die aan het 'dichten' toch eigen is. Cándani is geen Derek Walcott, de bundel geen *Omeros*. Dat hoeft ook niet en dat kan ook nauwelijks. Ook Frank Martinus Arion was met zijn jeugdbundel *Stemmen uit Afrika* (1957) trefzekerder. Cándani is ook – nog – geen Edgar Cairo die zijn Surinaamse land en cultuur zo prachtig vorm gaf in zijn 'lied der vervreemding'. Maar dat wil niet zeggen dat deze bundel geen grote waarde heeft.

Cándani is op haar best als ze de grootste persoonlijke affiniteit met haar onderwerp demonstreert, zoals in de aan diverse Surinaamse personen uit verleden en heden.

De chronologische delen over de verschillende bevolkingsgroepen worden afgesloten of afgewisseld met gedichten over historische figuren als Doedel en Anton de Kom en collega-schrijvers uit Suriname zoals Dorus Vrede, Bea Vianen, Thea Doelwijt, Shrinivasi, Michael Slory en R. Dobru. In deze gedichten is de auteur op dreef. Ze wordt dan ook lyrischer dan in sommige puur historische gedichten en gebruikt stijlmiddelen als bijvoorbeeld de herhaling in een muziek van woorden. Vooral R. Dobru heeft ze prachtig gekarakteriseerd. Zo bouwt Cándani haar persoonlijke canon van Surinaamse schrijvers die er toe doen.

Maar het onbetwist sterkste deel van deze hele bundel vormen voor mij de tientallen pagina's die Cándani aan het militaire regime, de burgeroorlog in de jaren tachtig met slachtpartijen als in onder andere Moi Wana en de decembermoorden en de nasleep daarvan heeft gewijd. Hier is ze een geëngageerde auteur die met ingetoomde woede beschrijft hoe deze verschrikkelijke gebeurtenissen haar diep persoonlijk getroffen hebben. Ze schaamt zich plaatsvervangend.

De bundel eindigt met de afstand die er sinds haar vertrek naar Nederland tussen haar en haar geboorteland en de mensen daar is ontstaan. De afstand wordt niet meer lijfelijk overbrugd, maar gelukkig wél poëtisch. Daarom eindigt het aan haar overleden vader opgedragen *Geef mij het land dat in jou woont* heel toepasselijk met enkele gedichten over het dichtproces en de poëzie zelf.

Cándani: Geef mij het land
dat in jou woont
Schoorl: Conserve
ISBN 90 5429 187 7
www.conserve.nl

Dit moment is een ontmoeting.

Een afscheid

En straks zijn wij er niet meer.

Maar de woorden die zullen er blijven.

Lachend snikkend treurend giechelend

Zullen zij wonen in de mondholte

van hen die nu zwijgend aankijken.

Maar wij zullen er niet zijn.

De woorden wel.